

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 5, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 336.71

О. В. Ігошева,

ст. гр. УС-81м, Національний технічний університет України «Київський Політехнічний університет», м. Київ

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ ТА МЕХАНІЗМ ЇХ ДОПУСКУ

О. V. Igosheva,

student of group US-81m, National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic University", Kyiv

FOREIGN INVESTMENT IN THE BANKING SECTOR OF UKRAINE AND THE MECHANISM OF THEIR ADMISSION

У статті досліджено тенденції залучення іноземного банківського капіталу в Україну, розглянуто міжнародні угоди злиття та поглинання банківських установ в Україні за 2007-2011 роки, розрахований загальний банківський ризик для вибіркових банків та представлена схема допуску іноземних банків у вітчизняний банківський сектор.

The article examines trends involving foreign banking capital in Ukraine, reviews international mergers and acquisitions of banks in Ukraine in 2007-2011, general banking risks for some banks is intended and the scheme of the admission of foreign banks in the domestic banking sector is presented.

Ключові слова: іноземний банк, іноземний капітал, іноземні інвестиції, ризик, механізм.

Keywords: foreign bank, foreign capital, foreign investment, risk, the mechanism.

Актуальність. В умовах загострення фінансової кризи виникає проблема нестачі фінансових ресурсів у середині країни. Залучення іноземного капіталу у банківський сектор України формує додаткову ресурсну базу і підвищує рівень капіталізації банків. Однак, швидке зростання долі іноземного капіталу може викликати ряд негативних моментів, як: зниження конкурентоспроможності вітчизняних банків, втрата суверенітету у грошово-кредитній політиці країни. Тому ефективність залучення іноземного банківського капіталу в Україні залежить від правильного і ефективного механізму допуску іноземних банків на вітчизняний ринок банківських послуг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Оцінці присутності іноземного капіталу в українському банківському секторі присвячена велика кількість наукових робіт зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема, таких як Дж. Кларк, Б. Уільямс, Барановський О., Геєць В.М., Кочетков В.М., Слобода Л.Я., Степаненко Б., Парасій-Вергуненко І.М. та ін. Однак, незважаючи на велику кількість публікацій з цієї тематики, питання ефективності та ризикованості присутності іноземного капіталу в банківській системі України залишається відкритим.

Мета дослідження. Мета статті полягає у дослідженні тенденцій входження іноземних банків на вітчизняний ринок банківських послуг та розробка механізму допуску іноземних банків у банківський сектор України.

Основна частина. В останні роки роль іноземного капіталу в банківському секторі України зростає. Станом на 01.01.2013 року кількість діючих банків з іноземним капіталом збільшилась до 53, з них 12 банків – зі 100% іноземним капіталом [1] (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка участі іноземного капіталу в банківській системі України [1]

Причиною входження іноземних банків на інші ринки є пошук не переповнених, менш розвинутих та менш ефективних ринків для того, щоб реалізувати свою конкурентні переваги, такі як: якісніші послуги, менші відсоткові ставки на кредит, досконаліше управління ризиками, більший розмір капіталу. Крім цього, вважаємо, що для іноземного інвестора найбільш привабливим на українському ринку банківських послуг є:

- низькі відсоткові ставки;
- розвиненість банківської системи;
- високий попит на іноземні інвестиції;
- низькі бар'єри входження на ринок;
- дешева робоча сила.

Одним з головних показників, який характеризує ситуацію, що склалася, є базова облікова ставка, яка встановлюється центральним банком країни. Чим вища відсоткова ставка, тим дорожче надаються кредити банкам і, відповідно, підприємствам і населенню. Облікова ставка Національного банку України з 01.01.2012 становить 7,5%, тоді як у провідних країнах світу даний відсоток коливається з 0,1% до 3,75% (табл. 1).

Таблиця 1.

Відсоткові ставки центральних банків, січень 2012 р.

Центральний банк	Поточна ставка, %
Національний банк України	7,5
Федеральна резервна система США	0,25
Європейський Центральний банк	1
Банк Великобританії	0,5
Банк Японії	0,1
Національний банк Швейцарії	0,25
Банк Канади	0,25
Резервний банк Австралії	3,75

На вітчизняному ринку банківських послуг присутня велика кількість великих європейських фінансових груп. Свій інтерес до України виявив австрійський Raiffeisen Bank International AG (придбавши банк Аваль), французький BNP Paribas (Укрсиббанк), голландський TSBF Financial Services Group NV (ВАБанк), російські «Ренесанс-капітал» (банк «Лідер») та ВТБ банк (банк «Мрія»), австрійський UniCredit Bank Austria AG (Укрсоцбанк) тощо. Крім цього, практичний інтерес до українських банків виявили також австрійський Erste Bank (банк «Престиж»), французька фінансова група Credit Agricole («Каліон», «Індекс-банк»), чеська PPF Group (Агробанк, ПриватКредит), грецький EFG Eurobank Ergasias (Універсальний), російський банк «Руский стандарт» (АІС-банк). Додаткова інформація про процес придбання іноземними покупцями українських банків [2], в т.ч. вище названими наведена у табл. 2.

Таблиця 2.
Придбання Українських банків іноземними інвесторами [3]

Рік	Банк	Покупець	Частка акцій, %	Сума угоди, млн. дол.
2005	Аваль	"Raiffeisen International" (Австрія)	93,5	1028
2005	Укрсиббанк	"BNP Paribas" (Франція)	51	350
2005	ВАБанк	"TSBF Financial Services Group" (Нідерланди)	9,55	8,75
2005	"Форум"	Bank of New York	10	20
2006	"Мрія"	Вншторгбанк (Росія)	98	70
2006	Райффайзенбанк Україна	OTP bank Plc. (Угорщина)	100	130
2006	Мегабанк	Група портфельних інвесторів	20	19
2006	"Надра"	Група портфельних інвесторів	7,7	53
2006	Родовід-банк	Група портфельних інвесторів	18,9	47
2006	Індекс-банк	"Credi Agricole S.A." (Франція)	98	255
2006	ВАБанк	"TSBF Financial Services Group" (Нідерланди)	17,55	17
2006	"Перестиж"	Erste Bank (Австрія)	50,5	35
2006	Універсальний	"Eurobank Ergasias" (Греція)	99,34	49,5
2006	Агробанк	Фінансова група PPF (Чехія)	100	300
2006	АІС-банк	"Русский стандарт" (Росія)	100	9
2006	Мегабанк	Bank Austria Creditanstalt (Австрія)	12,6	
2006	"Приватінвест"	Фінансова група PPF (Чехія)	100	18
2007	Тас-комерцбанк, Тас-інвестбанк	Swedbank	100	735
2008	Правекс-Банк	Intessa Sanpaolo (Італія)	100	750
2008	Укрсоцбанк	UniCredit Group (Італія)	94,2	1160
2011	ПриватБанк	Triantal Investment Ltd. (Кіпр)	25	425,2

Одними із індикаторів вимірювання достатнього рівня капіталізації є показник власного капіталу та рентабельності капіталу. Останній характеризує ефективність використання капіталу і розраховується як відношення чистого прибутку до балансового капіталу. Банк працює ефективно в тому разі, коли значення показника не менше 15 %. [4, с.406].

Таблиця 3.
Капіталізація банківської системи України за 2007-2012 роки [1]

Показники	Роки					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Власний капітал, млн. грн.	69578	119263	115175	137725	155487	169320
Темп приросту власного капіталу, %	63,46	71,41	-3,43	19,58	12,90	8,9
Рентабельність капіталу, %	12,67	8,51	-32,52	-10,19	-5,27	3,03
Темп приросту рентабельності капіталу, %	-6,29	-32,83	-482,14	-68,67	-48,28	157,5

Як видно з табл. 3, рівень капіталізації банківської системи України щорічно зростає. Найбільшого приросту вона досягла у 2008 році — 119263 млн. грн., що може бути результатом значного зростання угод з купівлі акцій українських банків у 2006-2007 роках і, як наслідок, значного зростання частки іноземних інвестицій у банківський сектор України. Однак, незважаючи на ріст обсягу власного капіталу, показник рентабельності капіталу зменшується і досягає мінімального значення у кризовому 2009 році — -32,52%. Далі ситуація дещо покращується і у 2012 році показник рентабельності капіталу банків становить 3,03%. Проаналізуємо окремо показник рентабельності капіталу 10-ти банків України з українським капіталом та за участю іноземного капіталу.

Таблиця 4.
Рентабельність капіталу банків з українським капіталом та за участю іноземного капіталу [5]

Банки	Роки					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ПриватБанк (Україна)	28,5	15,8	10,2	11,5	8,5	8,4
Укресімбанк (Україна)	19,5	13,8	0,2	0,3	0,5	0,9
Ощадбанк (Україна)	9,4	2	4,2	2,8	3	3,1
РайффайзенБанкАваль Австрія)	11,2	7,1	-38	0	0,5	0,5
Промінвестбанк (Росія)	8,7	3	-48,8	-18,4	0,6	4,3

Укрсоцбанк (Австрія)	11,3	15,3	2,1	0,4	0,2	0,1
ВТБ Банк (Росія)	1,5	2,2	0	-11,1	14,4	23,5
Дельта Банк (США)	0,9	11,5	1,4	2,5	32,4	3,3
ПУМБ (Україна)	2,5	0,4	-30,5	8,3	6,7	6,4
Банк Фінанси та Кредит (Україна)	15,7	5,8	-22,2	-10,2	-4,5	0,2

*з 2011 року 25% капіталу банку належить Кіпру

Як видно з таблиці 4 видно, що у 2007-2010 роках найбільший рівень рентабельності капіталу мав вітчизняний ПриватБанк, який є найбільшим банком за розміром активів і одним з найбільших за обсягом власного капіталу. Цей банк мав найбільший рівень рентабельності навіть у кризовий період – 10,2%, хоча і не відповідав нормативному значенню. У 2011 році найбільший рівень капіталу мав банк з американським капіталом Дельта банк, він становив – 32,4%, а у 2012 році найкращий показник мав банк з російським капіталом ВТБ Банк – 23,5%.

На 2011 рік іноземний капітал у банківській системі України представлений 21-ма країнами (рис. 2). У структурі іноземного капіталу вітчизняної банківської системи основна частка припадає на капітал Росії (9,2%), Кіпру (7,2%), Австрії (5,0%), Франції (4,5%), Німеччини (3,7%) [6, с. 68].

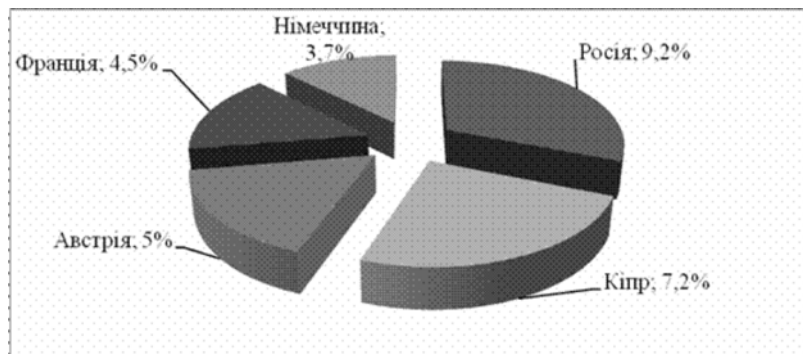

Рис. 2. Структура іноземного капіталу вітчизняної банківської системи [6, с. 68]

З поміж інших інтерес до українських фінансових ринків виявляють такі країни, як Італія, Польща, Швейцарія, Великобританія, Швеція, США.

В Україні експансія іноземного капіталу здійснюється в основному за рахунок злиття та поглинання банків. Продаж українських банків відбувається такими шляхами:

1. Повний продаж. У цьому випадку покупець купує контрольний пакет акцій вітчизняного банку, у результаті чого фінансова установа переходить у його власність. Цей метод є найбільш поширений і був застосований для таких банків як: «Райффайзен банк Аваль» (Австрія), «Індекс-Банк» (Франція).
2. Продаж банку з подальшим спільним веденням бізнесу. Цей метод застосовується для банків, які вже належать фінансово-промисловим групам і не можуть бути продані повністю. Такий метод продажу обрали такі банки, як: «Укрсоцбанк» (Австрія).
3. Ринковий продаж акцій шляхом їх розміщення на фондовій біржі. Такий метод вигідний для середній і великих банківських установ, акції яких вільно обертуються на ринку. Таким методом продажу були продані такі банки, як: «Мегабанк» (Німеччина), «Форум» (Німеччина).
4. Публічне розміщення акцій вітчизняних банків на світових фондових біржах (ІРО). За таким методом було продано такі банки: «Надра» (Австрія) [7].

Діяльність будь-якого банку неминуче супроводжуються різноманітними зовнішніми та внутрішніми ризиками. Оцінемо розмір загального банківського ризику для банків з українським капіталом та за участю іноземного капіталу. Рівень загального банківського ризику розраховується, як:

$$L = \frac{A}{Ka} \quad (1)$$

де А – активи банку;

Ка – сума акціонерного капіталу [8, с. 65].

Ураховуючи загальноприйняті підходи, в основу оцінювання ризиків покладено такі критерії:

L – від 0 до 5 – низький рівень ризиків;

L – від 5,1 до 10 – середній рівень ризиків;

L – від 10 і вище – критичний рівень ризиків [4, с. 553].

За даними фінансової звітності банків України [9] розраховуємо розмір загального ризику банків і результати наведемо у таблиці 5.

Таблиця 5.
Розмір загального ризику банків України на 2012 рік

Показник	Банки з українським капіталом					Середній розмір ризику, %
	Укргазбанк (Україна)	Укрексімбанк (Україна)	Ощадбанк (Україна)	ПУМБ (Україна)	Банк Фінанси та Кредит (Україна)	
Загальний коефіцієнт ризику банків	5,5	4,9	4,7	6,7	11,97	6,74
Показник	Банки за участю іноземного капіталу					Середній розмір ризику, %
	РайффайзенБанкАваль Австрія)	Промінвестбанк (Росія)	Укрсоцбанк (Австрія)	ВТБ Банк (Росія)	Дельта Банк (США)	
Загальний коефіцієнт ризику банків	7,5	7,8	5,07	8,4	9,9	7,73

Виходячи з табл. 5, до банків з низьким рівнем ризику відносяться Укрексімбанк та Ощадбанк – банки власниками яких є держава. До банків з середнім рівнем ризику серед досліджуваних банків відносяться банки з українським капіталом ПУМБ (6,7), Укргазбанк (5,5) та банки за участю іноземного капіталу Райффайзен Банк Аваль (7,5), Промінвестбанк (7,8), Укрсоцбанк (5,07), ВТБ Банк (8,4), Дельта Банк (9,9). До банків з високим рівнем ризику увійшов банк з українським капіталом Банк Фінанси і Кредит (11,97). Як бачимо, через значний вплив зовнішніх факторів на діяльність іноземних банків, середній розмір загального банківського ризику банків з українським капіталом є менший ніж за участю іноземного, хоча обидва показника відносяться до середнього рівня ризику понесення фінансових витрат. Це говорить про необхідність зниження ризикованої діяльності банків України.

Отже, з вище наведеного можна зробити висновок, що банківська система України є інтернаціоналізованою. Однак, більшість іноземних банків, які виходять на вітчизняний ринок є європейськими. Враховуючи європейську боргову кризу та незадовільний економічний стан деяких європейських країн, запропонуємо

наступний механізм допуску іноземних банків на український ринок. Словник іншомовних слів Мельничука визначає механізм, як сукупність проміжних станів або процесів будь-яких явищ" [10]. Слово "механізм" з грецької мови перекладається як знаряддя, пристрій. Інший словник за механізм управління вважає "сукупність органів, засобів і способів (методів, прийомів, технологій) взаємодії між двома підсистемами соціальної організації - керуючої та керованої" [11]. У свою чергу Гладішев трактує механізм управління, як спосіб організації управління суспільними справами, де взаємопов'язані методи, засоби і принципи, що зрештою забезпечує ефективну реалізацію цілей управління [12]. Отже, у нашому випадку механізм це складова системи державного управління, яка визначає порядок певних дій щодо допуску іноземних банків у вітчизняний банківський сектор.

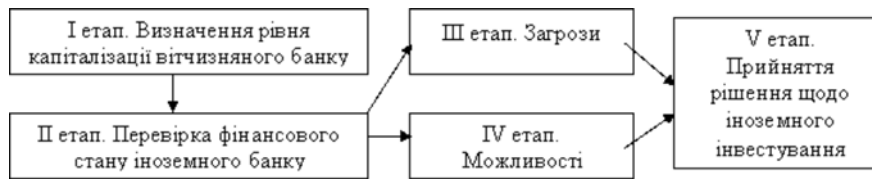

Рис. 3. Механізм допуску іноземних банків на вітчизняний ринок

I етап виконується у разі покупки частини акцій вітчизняного банку іноземним. Цей етап включає оцінку рівня капіталізації українського банку. Для цього слід розрахувати такі показники як розмір регулятивного капіталу банку, адекватність регулятивного капіталу або платоспроможності, адекватність основного капіталу та порівняти їх з нормативними значеннями [13].

II етап включає у себе перевірку фінансового стану іноземного банку, адже Україні слід допускати на національний ринок лише надійних та міжнародно-визнаних іноземних банків. Для цього розраховуються такі показники діяльності банку: рентабельність капіталу; рентабельність (прибутковість) активів; рентабельність витрат; чистий спред; чиста процентна маржа, загальний показник прибутковості. Далі ці показники порівнюються з нормативними значеннями [14].

III та IV етап включає у себе оцінку загроз та можливостей іноземного інвестування у банківський сектор України. При оцінці загроз розглядають такі ризики, як: ризик втрати суверенітету України у грошово-кредитній системі, ризик відтоку фінансових ресурсів в інші країни, ризики втрати конкуренції вітчизняних банків та ін. Серед можливостей слід розглянути такі: збільшення рівня капіталізації банків збільшення темпів кредитування економіки; здешевлення кредитів покращення якості банківських послуг та розширення їх спектру; надання послуг; запозичення передових методів управління та технологій та ін..

Та останній V етап включає у себе прийняття рішення щодо допуску іноземного банку на вітчизняний ринок.

Висновки.

На сьогодні іноземний капітал займає дедалі більше місце в банківській системі України. Функціонування іноземних банків на вітчизняному ринку призводить до появи, як нових можливостей так і до серйозних фінансових та економічних ризиків. Для мінімізації впливу негативних моментів було наведено механізм допуску іноземних банків, який полягає у контролі за процесом входження на національний ринок тільки надійних і міжнародно-визнаних іноземних банків та було оцінено ризикованість такого процесу.

Література:

1. Основні показники діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]/Національний банк України/Банківський нагляд. – 2011. – Режим доступу:http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
2. Барановський О. Іноземний капітал на ринках банківських послуг України, Росії та Білорусі/О. Барановський // Вісник НБУ. – 2007. - №9. – С.12-20
3. Степаненко Б. Інтернаціоналізація банківського сектору України: ціна й методи злиття та поглинання./Б. Степаненко/Економіст. – 2010. №1. – с.12-16
4. Аналіз банківської діяльності: підручник/А.М.Герасимович, І.М. Парасій-Вергуненко, В.М.Кочетков та ін.; за заг.ред. А.М.Герасимовича. – К.:КНЕУ, 2010. – 599 с.
5. Рентабельність капіталу банків України [Електронний ресурс]/ Bankografo. Аналіз банків України: огляди, графіки, факти. – Режим доступу: <http://bankografo.com/analiz-bankiv/bankivska-statystyka/pokazniki-diyalnosti-bankiv-vidnosni/rentabelnist-kapitalu-bankiv-ukrayini-roe>
6. Річний звіт НБУ за 2011 р. /Банківський нагляд. – 2011 р. – 186 с.
7. Ніценко В. Роль іноземного капіталу у розвиток банківського сектору України: [Електронний ресурс]/В. Ніценко. – 2011 р. – Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2011_11_15_16_kampodilsk/section_4_2011_11_15_16/rol_inozemnogo_kapitalu_u_rozvitok_bankivskogo_sektoru_ukrayini/6-1-0-113
8. Кочетков В.М. Міжнародні банки:аналіз діяльності та оцінка ринкової вартості: Монографія./В.М.Кочетков, Ю.С.Камарицький – К.:Вид-во Європ. ун-ту, 2011. – 248 с.
9. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]/Національний банк України/Банківський нагляд. – 2013. – http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097
10. Словник іншомовних слів. За заг. ред. О.С. Мельничука. - К., 1974. – 431 с.
11. Занятость, безработица. Служба занятости. Толковый словарь терминов и понятий. - М.: "Нива России", 1996. - С. 124
12. Основы социального управления: Учебное пособие/ А.Г. Гладышев, В.Н. Иванов, В.И. Патрушев и др. Под ред. В.Н. Иванова. - М.: Высшая школа, 2001. – 265 с.
13. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц./І.М. Парасій-Вергуненко — К.: КНЕУ, 2003. — 347 с.
14. Вовчак О.Д. Кредит і банківська справа: Підручник [Текст] / О.Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. - К. : Знання, 2008. - 564 с.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"